

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کلیات فلسفه

ویراست جدید

علی شیروانی

حوزه‌های علمیه شیعه وارث میراث ماندگار علوم و معارف اهل بیت (علیهم‌السلام) و پاسدار حریم و کین شریعت و عقاید اسلامی‌اند. این رسالت خطیر، مسؤولیت عالمان دین‌باور را در عرصه تعلیم و تربیت، چند برابر کرده است. دغدغه‌های همیشگی عالمان متعهد و طلاب و فضلاء دلسوز نسبت به اصلاح و غنابخشی کمی و کیفی شیوه‌ها، متون و الگوهای آموزشی، در راستای پایداری، پویایی و کارآمدی نظام آموزشی حوزه، ضرورت بازنگری و اصلاح و تدوین متون بدیع و کارآمد را مورد تأکید قرار می‌دهد.

منزلت و رفعت جایگاه متون درسی در حوزه‌ها و بهره‌مندی از تراش گران سنگ و ذخایر ارزشمند متون قویم از صلحای سلف و وزانت و اعتبار مؤلفان آنها ایجاب می‌کند که در اصلاح و تدوین متون درسی، اهتمام و دقت و تأمل شایسته مبذول شود. همچنین دگرگونی و تحول در گرایش‌ها، نیازها، انتظارات، شیوه‌ها و الگوهای تعلیم و تربیت، مسؤولیت متولیان و متصدیان امر آموزش و پژوهش و برنامه‌ریزی درسی را در حوزه افزون می‌سازد تا به صورت مستمر با ارائه روش‌ها و قالب‌های بدیع و با ارتقای محتوا به اصلاح و تدوین متون درسی، همت گمارند. از این رو مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران بر اساس ضرورت‌ها و نیازهای یاد شده، به اصلاح و تدوین متون درسی اقدام نموده‌ها جلد کتاب درسی را طراحی، تدوین و منتشر کرده است. در این فرایند سعی شده که با حفظ اصالت و غنای محتوایی گنجینه‌های ارزشمند بر جای مانده از عالمان گذشته، با کاربریست تکنولوژی آموزشی و مراعات اصول، معیارها و الگوهای جدید، متونی متناسب با اهداف خود، در چارچوب برنامه‌ها و سرفصل‌های مصوب و سطح علمی و انتظارات فراگیران ارائه کند.

پیمودن این مسیر بلند و طولانی، به مساعدت و حمایت همه جانبه استادان، صاحب نظران، مدیران و طلاب معزز نیازمند است که با ارائه پیشنهادها، نقدها و دیدگاه‌هایشان از طریق رایانامه (Motoon@whc.ir) ما را در بهبود بخشی و طی نمودن درست و صحیح این مسیر صعب و دشوار، یاری دهند.

در اینجا فرصت را غنیمت می‌شماریم و از تمامی دست اندرکاران این طرح سترگ، به ویژه مؤلف محترم جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر علی شیروانی، کارشناسان گرانقدر که ارزیابی علمی این کتاب را بر عهده گرفته‌اند، مدیریت محترم تهیه و تدوین متون و منابع درسی، قدردانی می‌کنیم و تلاش خالصانه آنان را ارج می‌نهمیم.

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران

بخش ۱: مباحث مقدماتی.....	۹
نگاهی کلی به مکتب‌های فلسفی.....	۹ درس ۱
تعریف، موضوع و غایت فلسفه.....	۲۰ درس ۲
ضرورت فلسفه.....	۲۸ درس ۳
بخش ۲: معرفت‌شناسی.....	۳۵
امکان شناخت.....	۳۵ درس ۴
انواع معرفت.....	۴۳ درس ۵
مبانی معرفت.....	۵۴ درس ۶
مطابقت.....	۶۵ درس ۷
بخش ۳: هستی‌شناسی.....	۷۳
بدهات وجود در تصور و تصدیق.....	۷۳ درس ۸
اشتراک معنوی مفهوم وجود و زیادت آن بر ماهیت.....	۸۱ درس ۹
اصالت وجود و اعتباریت ماهیت.....	۸۹ درس ۱۰
وحدت تشکیکی حقیقت وجود (۱).....	۱۰۰ درس ۱۱
وحدت تشکیکی حقیقت وجود (۲).....	۱۱۰ درس ۱۲
احکام عدم.....	۱۲۰ درس ۱۳
وجود دهی (۱).....	۱۲۸ درس ۱۴
وجود کنی (۱).....	۱۳۵ درس ۱۵
وجود بنفسه وجود لنفسه، وجود لغیره و وجود لی غیره.....	۱۴۳ درس ۱۶
مواد سه گانه.....	۱۵۲ درس ۱۷
وجوب.....	۱۶۳ درس ۱۸
امکان.....	۱۷۳ درس ۱۹
رابطه امکان با علیت.....	۱۸۳ درس ۲۰
مقولات ده گانه.....	۱۹۳ درس ۲۱
جوهر و اقسام آن (۱).....	۲۰۲ درس ۲۲

جوهر و اقسام آن (۲) ۲۱۴	درس ۲۳
اعراض (۱) ۲۲۵	درس ۲۴
اعراض (۲) ۲۳۶	درس ۲۵
قانون علیت و تقسیمات علت ۲۴۶	درس ۲۶
پاره‌ای از احکام علت و معلول ۲۵۵	درس ۲۷
محال بودن دور و تسلسل در علل ۲۶۴	درس ۲۸
علت فاعلی و اقسام آن ۲۷۱	درس ۲۹
علت غایی ۲۸۱	درس ۳۰
علت صوری، علت مادی و پاره‌ای از احکام علل جسمانی ۲۹۰	درس ۳۱
وحدت و کثرت ۲۹۸	درس ۳۲
تقدم و تأخر ۳۰۹	درس ۳۳
حدوث و قدم ۳۲۰	درس ۳۴
قوه و فعل ۳۲۹	درس ۳۵
حرکت ۳۳۸	درس ۳۶
موضوع و فاعل حرکت ۳۴۶	درس ۳۷
مسافت حرکت ۳۵۶	درس ۳۷
حرکت جوهری ۳۶۵	درس ۳۹
زمان ۳۷۳	درس ۴۰
بخش ۴: خداشناسی ۳۸۳	
اثبات ذات واجب الوجود ۳۸۳	درس ۴۱
اثبات یگانگی واجب الوجود ۳۹۳	درس ۴۲
واجب الوجود مبدأ آفرینش هر وجود و کمال وجودی ۴۰۶	درس ۴۳
صفات واجب الوجود نحوه اتصال واجب به آنها ۴۱۸	درس ۴۴
فعل واجب الوجود و اقسام آن ۴۲۹	درس ۴۵
عالم عقل (۱) ۴۳۹	درس ۴۶
عالم عقل (۲) ۴۵۰	درس ۴۷
عالم مثال ۴۶۳	درس ۸
عالم مادی ۴۷۱	درس ۴۹
فهرست اشعار ۴۸۳	
کتابنامه ۴۸۷	

مقدمه

مؤلف

تأکید بر جایگاه خرد و خردورزی از ویژگی‌های مهم دین مبین اسلام است که در تشیع نمودی ویژه دارد. بنیاد نهادن آموزه‌های اعتقادی بر بنیان مرصوص ادله عقلی می‌تواند شالوده‌ای استوار برای ایمانی بالنده و پایدار فراهم سازد. امروزه که موج سهمگین شبهات، کیان ایمان دینی جوانان ما را در معرض هجوم قرار داده، توجه به این مهم - که جز با فلسفه آموزشی میسر نمی‌گردد - اهمیت ویژه‌ای دارد. امروز ده‌ها علامه طباطبایی رحمته‌الله و شهید مطهری رحمته‌الله باید باشند تا آموزه‌های دینی را به درستی دریابند و شراب ظهور حقیقت را به کام تشنه جوانان ریزند و آتش فتنه‌های اعتقادی را خاموش سازند.

باری، کلیات فلسفه سالیانی است که من آموزش داده‌ام دوره مقدماتی فلسفه اسلامی در حوزه‌های علمیه خواهران و دیگر مراکز آموزشی بوده و اسبک با افزودن بخش خداشناسی به آن ویرایش کامل تری از آن تقدیم می‌شود. ویژگی‌های این کتاب بدین شرح است:

۱. متن کتاب دربردارنده عباراتی روان و مشتمل بر توضیح کافی در هر موضوع، همراه با چکیده مطالب و پرسش است.

۲. سرفصل‌های کتاب در بخش هستی‌شناسی و خداشناسی بر اساس عناوین و موضوعات *بدایه الحکمه*، تألیف علامه سید محمد حسین طباطبایی رحمته‌الله تنظیم شده به گونه‌ای که طلاب پس از فراغت از آن آماده فراگیری *نهایه الحکمه* خواهند بود.

۳. در میان دروس، به اقتضای هر مطلب، عبارت‌هایی از کتاب *بدایه الحکمه* و تفسیریهایی از منظومه محقق سبزواری رحمته‌الله نقل شده است تا خواننده با ادبیات عربی متون فلسفی (قدیم و جدید) نیز آشنایی پیدا کند.

۴. بخش دوم کتاب، به دلیل ضرورت طرح مباحث معرفت‌شناسی، به ویژه در شرایط فکری کنونی و نیز تقدم منطقی آن بر مباحث هستی‌شناسی، به بررسی مهمترین مسائل معرفت‌شناسی اختصاص داده شده است.

برای این قلم جای بسی شکر و مباهات خواهد بود اگر توانسته باشد گامی هرچند کوچک در راه آموزش آموزه‌های اعتقادی اسلام بردارد.

خدای ودود و مهربان را سپاس و ثنا می‌گوییم که همواره لطف بی‌کرانش این بنده ضعیف را در برگرفته و درود می‌فرستم به ارواح پاک همه انبیا و اولیا، به ویژه پیامبر گرامی اسلام حضرت محمد بن عبدالله و خاندان پاک و معصومش، (علیهم أفضل الصلوات و التحیات) و نیز درود می‌فرستم بر شهدای بزرگوار اسلام، به ویژه شهدای انقلاب اسلامی ایران و جنگ تحمیلی و امام شهدا و همه اساتید بزرگواری که خوشه چین خرمن دانش آنها بوده‌ام. از خدای بزرگ می‌خواهم ما را قردان نعمت ولایت قرار دهد و وجود رهبر عزیز و خردمندان را از آفت‌ها و بلاها مصون دارد و با الطاف خاص خود مؤید دارد.

وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

علی شیروانی

دانشیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

شهر مقدس قم - مرداد ۱۳۹۳